

Overvej vårbyg, hvis rugen ikke er i jorden den 25. september

Landsforsøg over tre år har vist markant faldende udbytte af vinterrug, jo senere man sår. Såning efter den 25. september kan stadig kun anbefales under særlige forhold, og under normale prisforhold kan det bedre betale sig at vente og så vårbyg.

- [Kort opsummering af forsøgsresultaterne](#)
- [Breakeven mellem såtidspunkt og den alternative afgrøde vårbyg](#)
- [Supplerende overvejelser](#)
- [Konklusion](#)

Promilleafgiftsfonden for landbrug

Denne redegørelse belyser de økonomiske konsekvenser af såtidforsøgene, herunder hvornår man bør stoppe med såning af vinterafrøder i efteråret, og i stedet så vårbyg i foråret.

Kort opsummering af forsøgsresultaterne

Tabel 1. Udsædsmængder og såtider i hybridrug 2011 til 2013

Vinterrug (hybrid)	Karakter for fremspiring ¹⁾	Karakter for lejesæd ¹⁾	Udbytte (hkg pr. ha) ²⁾
Såning den 3. september	10	2	83,2
Såning den 20. september	10	1	77,5
Såning den 8. oktober	9	1	63,6

¹⁾ Skala 0-10, 0 = ingen fremspiring og ingen lejesæd.

²⁾ Forsøgene er foretaget på arealer med forskellige jordbundsforhold. Af de ni forsøg er to foretaget på JB 6, og syv er foretaget på JB 2-4.

Der kan konstateres en klar effekt på udbyttet i forhold til sådatoen. Som gennemsnit over de ni forsøg over tre år falder udbyttet med 19,6 hkg pr. ha, når såningen udsættes fra primo september til primo oktober. I kommentarerne til forsøgene konkluderes det derfor, at sen såning af vinterrug medfører betydelige udbyttetab og understøtter, at seneste normale såtid for vinterrug bør være hen til den 25. september. Vi vil i det følgende vurdere og underbygge den konklusion.

I perioden 1985-87 er der med vinterrug foretaget forsøg med varierende udsædsmængder og såtider. Resultaterne fra disse forsøg viser kun små eller ingen fald i udbyttet ved senere såning. Se Statens Planteavlsvforsøg, 1989. Grøn Viden nr. 36.

[Til top](#)

Breakeven mellem såtidspunkt og den alternative afgrøde vårbyg

Det store udbyttetab i de aktuelle forsøg ved sen såning i efteråret lægger op til en vurdering af, om såningen burde udskydes til foråret, og i givet fald hvornår det sidste såtidspunkt om efteråret vurderes at være med henblik på at optimere udbytte og dækningsbidrag.

Det må naturligvis være nogle generelle betragtninger, der ligger til grund for vurderingen, da en række faktorer er svære og usikre at sige noget om. Herunder kan nævnes vejr og vind, priser på afgrøderne, og ikke mindst de specifikke forhold på den enkelte bedrift.

De nævnte forsøgsresultater er hovedsageligt suppleret med afgrødekalkulerne fra Farmtal.dk for konventionel vinterrug (hybrid), vårbyg for året 2015 og oplysninger fra dyrkningsvejledninger for samme afgrøder. Da forsøgsresultater oftest viser et højere udbytte end ved almindelig markdrift, er der i sammenligningen med vårbyg taget højde for denne forskel. Da udbytterne ved dyrkning af vårbyg er taget fra Farmtal.dk, justeres forsøgsudbytterne også ned til det niveau, som Farmtal.dk viser for vinterrug. Et gennemsnit af tallene fra Farmtal.dk er vejlet i forhold til jordbundsforhold, med JB 1-3 med dobbelt vægt i forhold til JB 5-6 på grund af det større antal forsøg på lette jorde. Det beregnede gennemsnit erstatter forsøgsudbyttet den 20. september, og de øvrige forsøgsudbytter er justeret ned i samme forhold.

Forsøgene er som nævnt foregået på henholdsvis JB 6 (2 stk.) og JB 2-4 (7 stk.), og de justerede forsøgsresultater sammenlignes med en vårbyg dyrket på henholdsvis JB 1-3 og JB 5-6, samt et vejlet gennemsnit som ved vinterrug. Beregningerne for nettoudbyttet vises i tabel 2.

Det er op til den enkelte landmand at vurdere udbyttetallene på sin egen bedrift og tage beslutning ud fra det kendskab.

Tabel 2. Kerneudbytte korigeret for omkostningen til udsæd (hkg pr. ha)

Kerneudbytte	Vinterrug (hybrid) pr. såtidspunkt			Vårbyg		
	3. sept.	20. sept.	8. okt.	JB 1-3	JB gns.	JB 5-6
Bruttoudbytte fra forsøg (hkg pr. ha)	83,2	77,5	63,6			
Justeret bruttoudbytte (hkg pr. ha)	65,1	60,7	49,8	40,0	46,3	59,0

Tabellen viser, at udbyttet fra rug ved sen såtid fortsat ligger pænt over udbyttet af vårbyg. Tages varierende priser og varierende omkostninger med i sammenligningen, gives der imidlertid et andet og mere nuanceret billede. Det vises i tabel 3.

Tabel 3. Resultat ved forskellige såtider

Resultat	Vinterrug (hybrid) pr. såtidspunkt			Vårbyg
	3. sept.	20. sept.	8. okt.	JB gns.
Justeret bruttoudbytte (kr. pr. ha) ¹⁾	7.815	7.280	5.974	5.328

Udsæd (kr. pr. ha) ²⁾	(600)	(800)	(1.000)	(391)
Nettoudbytte (kr. pr. ha)	7.215	6.460	4.974	4.938
Halmværdi (kr. pr. ha) ³⁾	2.433	2.433	2.433	1.383
Stykomkostninger (ekskl. udsæd) (kr. pr. ha) ⁴⁾	(2.440)	(2.440)	(2.440)	(1.786)
Dækningsbidrag I	7.209	6.473	4.968	4.535
Mark- og arbejdsomkostninger (kr. pr. ha) ⁴⁾	(5.208)	(5.208)	(5.168)	(4.257)
Dækningsbidrag II	2.000	1.265	(241)	278

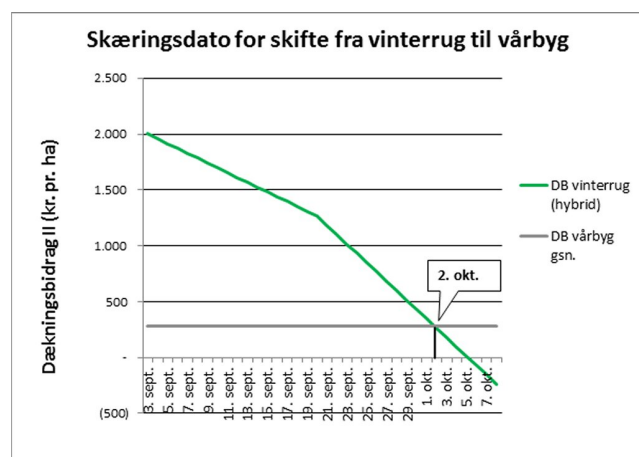
¹⁾ Der er regnet med en pris på 120 kr. pr. hkg rug, 115 kr. pr. hkg vårbyg.

²⁾ For rug er der regnet med 150 planter pr. m³ den 3. september, 200 planter pr. m³ den 20. september og 250 planter pr. m³ den 8. oktober, alle med en spiring på 95 pct. For vårbyg er der regnet med 275 planter pr. m³ og en spiring på 95 pct. TKV for rug 38 g og for vårbyg 45 g. Der er regnet med en pris på 1.000 kr. pr. hkg udsæd hybridrug, og 300 kr. pr. hkg udsæd vårbyg.

³⁾ Prisen på halm er 500 kr. pr. tons, med 4,9 tons rughalm pr. ha rug, og 2,8 tons byghalm pr. ha på et vejet gennemsnit af halmmængden fra JB 1-3 og JB 5-6.

⁴⁾ Salgspriser, udsædspriser, stykomkostninger og maskin- og arbejdsomkostninger er hentet fra Farmtal.dk, afgrødekalkuler for høst 2015

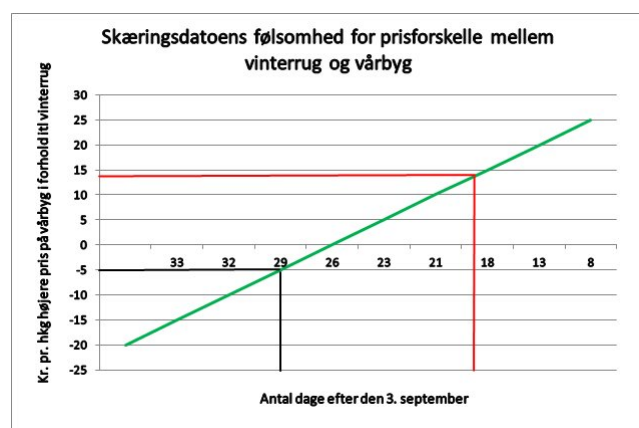
Tabellen viser, at det, ud fra dækningsbidraget efter mark- og arbejdsomkostninger, vil kunne betale sig at skifte fra vinterrug til vårbyg mellem den 20. september og den 8. oktober. For at kunne vise en mere nøjagtig skæringsdato mellem rug og vårbyg, er beregningerne for de tre forsøgsdatoer suppleret med ekstrapolerede beregninger mellem de enkelte forsøgsdatoer. Det kan fremstilles grafisk som i følgende figur 1.

Figur 1.. Skæringstidspunkt for indtjening (DB II) mellem rug og vårbyg.

Figuren viser, at der efter den 2. oktober gives mere dækningsbidrag ved at vente med at så vårbyg til foråret, hvilket stemmer ret godt overens med det tidligere udsagn - og nævnt i kommentarerne til forsøgene - om at seneste normale såtid for hybridrug bør være hen til den 25. september.

Beregningen er imidlertid, som tidligere nævnt, følsom over for en række faktorer som vejr og vind, priser på afgrøderne og specifikke forhold på den enkelte bedrift. Her skal der simuleres på variationer i priserne på vinterrug og vårbyg i forhold til hinanden.

Figur 2. Skæringsdatoens følsomhed ved afgrødepriser og jordbundsforhold.

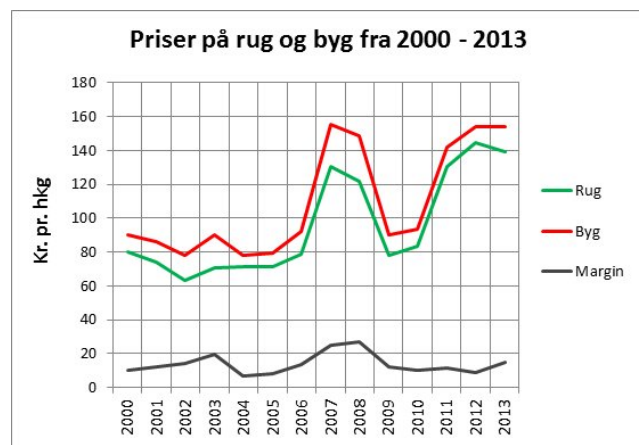
¹⁾ Farmtal.dk, budgetkalkuler for vinterrug og vårbyg 2015.

Figuren viser, at der ved en prisafstand i vinterrugs favør, som i beregningen, på 5 kr. pr. hkg, vil den optimale skæringsdato (sort linje) for vinterrug være 29 dage efter den 3. september eller den 2. oktober. Forøges prisen på vårbyg trækkes skæringsdatoen nærmere den 3. september. Figuren er medtaget udelukkende for at illustrere rationalet bag beregningen, og prisafstand og dage kan ikke anvendes generelt. Figuren viser også skæringsdatoens store følsomhed overfor priserne på henholdsvis vinterrug og vårbyg.

Det generelle billede for priserne på rug og byg de seneste næsten 13 år har været at prisen på rug har ligget under prisen på byg, se figur 3. I enkelte måneder har det været omvendt, men i gennemsnit for hele perioden fra januar 2000 til og med september 2013 har prisen på rug ligget 14

kr. pr. hkg under prisen på byg. Prisforskellen har i gennemsnit pr. måned ligget på mellem 10 – 20 kr. pr. hkg. Ved at aflæse figur 2 vil en prisforskel på 14 kr. pr. ha (rød linie) give en skæringsdato på omkring 19 dage efter den 3. september, eller den 22. september.

Som det ses af figur 2 spiller de forventede priser for vinterrug og vårbyg efter kommende års høst en væsentlig rolle for beslutningen om et eventuelt skifte fra vinterrug til vårbyg.

Figur 3. Gennemsnitspriser på rug og byg fra 2000 til 2013¹.

¹) Gennemsnitspriserne er rene gennemsnit af de enkelte gennemførte handeler, men er ikke vejede i forhold til de handlede mængder.

[Til top](#)

Supplerende overvejelser

Som nævnt i indledningen har flere andre end de nævnte forhold indflydelse på beslutningen om at fastholde dyrkning af vinterrug til sen såning, eller skifte til vårbyg i stedet.

I nogle tilfælde kan det afhænge af mandskabets og maskinparkens kapacitet. Er der rigelig kapacitet til at få klaret høsten og det efterfølgende markarbejde hurtigt, for at kunne være klar til tidlig såning? Eller er enten mandskabets og/eller maskinernes kapacitet begrænsede til kun at være i stand til at nå en senere såning? Vurderes en knap kapacitet at være så problematisk, at der overvejes en udvidelse af mandskabet og/eller en udvidelse eller udskiftning af maskinparken, skal dette naturligvis overvejes nøje og sættes i forhold til nytten af de problemer, der dermed løses.

Jordbundsforhold og deres følsomhed over for vejrliget kan ligeledes have betydning for, i hvilken periode den enkelte bedrift har de mest optimale betingelser for såning. Denne periode kan variere fra mark til mark, og fra bedrift til bedrift, og kan influere på den samlede plan for såtider og afgrøder.

[Til top](#)

Konklusion

De økonomiske overvejelser i forbindelse med såtidsforsøgene har bekræftet, at såning af vinterrug efter den 25. september ikke umiddelbart kan anbefales, da en vårbyg med den normale merpris i forhold til vinterrug vil kunne give en bedre indtjening. En væsentlig del af grundlaget for en sådan beslutning vil være de forventede priser på henholdsvis rug og byg. Forventes forskellen mellem disse priser at være minimale eller med lavere priser på vårbyg end på vinterrug som i Farmtal.dk for 2015, rykkes såtidspunktet til endnu senere på året. Det er op til den enkelte bedrift og deres erfaringer at vurdere forventede udbytter og priser og tage beslutning ud fra disse.

Ud over de generelle betragtninger spiller forholdene på den enkelte bedrift selvfølgelig også en væsentlig rolle. Her kan nævnes arbejds- og maskinkapacitet, jordbundsforhold og følsomhed over for vejrliget.

[Til top](#)